

IRODALOM

- Kaposi László: *Játékkönyv I-II., játékok a közösségformálás szolgálatában*. Gödöllői Művelődési Központ kiadása, 1984-1987
- Győri György szerkesztésében: *Didaktikai játékok*. Tankönyvkiadó, 1974.
- Vargha Balázs: *Játsszunk a szóval*. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1974.
- Mezei Éva: *Játsszunk színházatl*. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1979.
- Szenes Márta: *A pszichodráma alkalmazási lehetősége a főiskolai tanárképzésben*. Juhász Gyula Tanárképző Főiskola pszichológiai tanszék, Szeged, 1987.
- Solymár István; *A képzőművészet iskolája I-II.* Képzőművészeti Alap, 1977
- Gyulai Ferenc: *Fotóiskola*. Műszaki Kiadó, 1962.
- Öveges József: *Színes fizikai kísérletek a "semmiből"*. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1977.
- R. Wesley: *Mindenki matematikája*. Gondolat, 1963.
- Balázs Lórántné: *Színes vegyészkedés*. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1982.
- Stelly Lajos: *Csináld te is, pajtás*. Tankönyvkiadó, 1965.
- Adam Stodowy: *Szeretek barkácsolni*. Műszaki Könyvkiadó, 1984.
- Borbélyné Werstroch Ilona: *Ügyes kezek I-II.* Tankönyvkiadó, 1989.
- Heather Amery: *Kísérletek*. Novotrade Kiadó, 1989
- Vladár Ervin: *Mit készítsünk, mit rajzoljunk a történelemórára?* Tankönyvkiadó, 1970.
- Dr. Tóth Aurél: *Készítsd magad!* Mozgatható földrajzi eszközök általános iskolai tanulók és tanárok számára. Tankönyvkiadó, 1982.
- Perendy Mária: *Biológiai gyakorlatok kézikönyve*. Gondolat, 1980.
- Dr. Fehér György: *Állatpreparátumok készítése*. Mezőgazdasági Kiadó, 1971.
- Gerald Durrell és Lee Durrell: *Az amatőr természetbúvár*. Gondolat, 1987.
- Angela Wilkes: *Első természetbúvár könyvem*. Passage, 1990.
- Muraközy Tamás: *Kertészeti lexikon*. Mezőgazdasági Kiadó, 1963.
- Geoff Hamilton: *Az élet kertje*. Officina Nova, 1990
- Lányi György: *Állatkedvelők kézikönyve*. Natura, 1985.

HIVATKOZÁSOK

- (1) Tapolczai Lapok, 1913. január 26. Ötven holdas fűztelep, állami faiskola, kertészet.
- (2) Tapolczai Lapok, 1932. szeptember 17. (Ez a generáció is ültessen...)
- (3) Freinet-vel könnyebb – Szöveggyűjtemény. 147. old. Hogyan folyik a tanítás? (Az esztergomi Vitéz János Tanítóképző Főiskola kiadványa, 1990.)
- (4) Új Pedagógiai Szemle 1991. 7-8. szám 172. old. Komplex témahét a tanév végén.

KISS FERENC

Konferencia az utolsó pillanatban

Tisztelt Kollégák! Mondanivalómat rövidre fogva három szempontból szeretném a konferenciát által felvetett kérdéseket megvilágítani. Közvéleménykutatást végeztem kerületünk pedagógusai között az osztályfőnökök helyzetéről, feladataikról. Megkérdeztem az osztályfőnökök szerepéről iskolánk 450 felső tagozatos diákját is, a válaszok összesítése után pedig némi tapasztalat levonására vállalkoztam. Kiegészíteném a képet azzal is, milyen pedagógiai felkészültséggel érkeznek hozzám az ELTE Tanárképző Főiskola magyar szakos tanárjelöltjei, akiknek kihelyezett gyakorlatvezetője vagyok.

A konferencia hírére először is átnéztem a tavalyi feljegyzéseimet, iskolánk hirdetőkönyvét és összegyűjtöttem az 1990/91-es tanév osztályfőnöki feladatait. Folyamatos és egyszeri feladatok

* Az osztályfőnök a mai iskolában címmel 1992. április 12-15-ig országos konferenciát rendezett Szombathelyen a Vas megyei Pedagógiai Intézet az OKI Iskolafejlesztési Központja és az Iskolafejlesztési Alapítvány. A Csokonai Program keretében zajló konferenciáról a későbbiekben részletes beszámolót közlünk. Most az egyik hozzászólást adjuk közre.

egyaránt szerepeltek közöttük. 76 féle tevékenységet sikerült összegyűjtenem – valószínűleg nem mindent jegyeztem fel – amelyeknek mintegy fele folyamatos, jószerivel naponként ismétlődő feladat. Nem akarom Önöket a felsorolással untatni, hiszen valamennyien gyakorlatból tudjuk, hogy ezek a feladatok léteznek, de mégis megdöbbentő volt számomra a mennyiség. Ennek ismeretében jobban érthető, miért küzdünk állandó időzavarral, miért nem érezhetjük soha az elvégzett munka utáni jó érzést, miért hordjuk magunkban – otthon és útközben, a közértben és baráti társaságban – megoldatlan problémáinkat, tanítványaink gondjait. Amikor kollégáimat megkérdeztem az osztályfőnökök tényleges feladatairól, legtöbben a következőket sorolták fel:

- adminisztráció, fegyelmi intézkedések, osztályfőnöki órák, kérvények-segélyek intézése, családlátogatás, orvosi vizsgálatra kísérés, beiskolázás, dokumentumok vezetése, kirándulások szervezése, rendezvények lebonyolítása.

Arra a kérdésre viszont, hogy optimális esetben milyen funkciókat kellene ellátni egy osztályfőnöknek, egyértelműen a közösségformálást válaszolták. Az előbb felsorolt feladatok nem igazán alkalmasak arra, hogy az osztályközösséget alakítsák, pedig ez összecseng tanítványaink véleményével is, akik elsősorban azt várják az osztályfőnöktől, hogy tartsa össze az osztályt. Ehhez azonban sokkal több időre, munkánk jobb megszervezésére, felesleges feladataink elhagyására van szükség. Felsorolnék néhány javaslatot, amelyet kollégáink fontosnak tartanak a további munkánkban:

- nagyon sokan igénylik a több és színvonalasabb szakirodalmat, az osztályfőnöki órákon használható szöveggyűjteményeket;

- szükségesnek tartanak az iskolapszichológusok közvetlen segítő munkáját, a pedagógiai asszisztensek létét, a családgondozók tevékenységét, a gyermekvédelem hatékonyabbá tételét;

- többen szóvá tették, hogy heti két osztályfőnöki órát sem tartanának soknak (a gyerekeknel is felmerült ilyen igény), ugyanakkor feltétlenül kérik az adminisztráció csökkentését, az osztályfőnöki pótlék differenciált emelését (ez iskolánként változó), az osztályfőnökök órakedvezményét. Többen említették, mennyire fontos lenne a szülők hatékonyabb bevonása az iskolai életbe. Sajnos a jelenlegi gazdasági helyzetben, a szülők másod-, és harmadállásai vagy éppen munkanélkülivé válása miatt ez egyre kevésbé elképzelhető, pedig valamennyien tudjuk, hogy a szülői háttér megerősítő hatása nélkül nem tudunk eredményes nevelőmunkát kifejtteni.

Iskolánk tanulóinak a következő kérdéseket tettük fel:

- szükség van-e arra, hogy minden osztálynak legyen osztályfőnöke (ha igen, miért, ha nem, miért nem)?

- szükség van-e az osztályfőnöki órákra?

- milyen témákról szerettek vagy szeretnétek beszélgetni az osztályfőnöki órán, melyeket tartotok feleslegesnek?

A válaszok rendkívül tanulságosak voltak valamennyiünk számára, és külön jólesett, hogy – noha a tanulók választhattak, ráírják-e nevüket a papírra vagy sem – döntő többségük (80%) vállalta a névvel való válaszadást. Összességében a következő kép alakult ki:

A tanulók 96%-ban tartják fontosnak az osztályfőnök létét. A 4% nemmel szavazó esetében kimutatható volt, hogy személyes konfliktusa van jelenlegi osztályfőnökével (pl. azt írta: igen, de nem olyanra, mint az enyém). Az indokok között az első helyen – mint már említettem – az szerepelt, hogy az osztályfőnök legfontosabb feladata az osztályközösség összetartása. További feladatként említették az osztály védelmét (afféle villámhárító szerepként), a gyerekekről való gondoskodást, az osztályproblémák megbeszélését, programok, kirándulások szervezését, a fegyelmezést, az osztály ügyeinek intézését, a tanulók informálását az iskolai ügyekről, a döntéshozatalt, a szülőkkel való kapcsolattartást. Nagyon sok válaszban megnyilvánult a valakihez való tartozás iránti vágy, ezt így fogalmazták meg:

- kell egy tanár, akihez jobban kötődhetünk; nélküle egy osztály nem osztály; ha nincs osztályfőnök, szétrázódunk a tanárok között; kell valaki, aki vigyáz ránk; az osztályfőnök az, aki segít jónak lenni.

A nemmel válaszolók indokai között a következők szerepeltek: nem kell, ha nem szeret minket; ha nem szervez semmit; ha csak adminisztrál; ha mindig csak bírál; ha folyton összehasonlít bennünket más osztályokkal. Azt hiszem, ehhez nem kell kommentár.

Az osztályfőnöki óra szükségessége mellett a tanulók 94%-a szavazott, sőt – mint említettem, akadtak olyanok is, akik heti két órát is szívesen vennének. A legfőbb indokok sorrendben a következők voltak: itt tudjuk megbeszélni az osztály ügyeit; minden problémát szóvá tehetünk; jó beszélgetni; jobban megismerjük egymást; programokat tudunk szervezni; mindenki elmondhatja a véleményét; megtudunk fontos információkat az aktuális eseményekről; jó egy kicsit lazítani; kell egy olyan óra, ahol nem felelünk.

A nemmel válaszolók között a következő vélemények voltak többségben: máskor is megbe-

szélhetjük ezeket a dolgokat (elsősorban a tanórára gondoltak); 1 órával kevesebb lenne; nincs olyan téma, ami mindenkit érdekelne; unalmasak az órák; amilyen órák most vannak, olyanok nem kellene (egyéni ellenszenv).

A gyerekek különböző egyénisége leginkább abban mutatkozott meg, hogy milyen témákról beszélnének szívesen, illetve miket tartanak feleslegesnek. Legfontosabbnak az osztályügyek intézését, az aktuális problémák megbeszélését, az információkat tartják. Rögtön ezt követi a közös programok szervezése, az osztályközösség alakítása, a pályaválasztás, továbbtanulás, a magatartás, szorgalom értékelése, a sport, a környezetvédelem, a felvilágosítás, a tanulmányi munka értékelése, a többi tanárral való konfliktusok megbeszélése. Nagyon szíven ütött annak a tanulónak a válasza, aki azt írta: olyasmikről beszéljünk, amiről otthon nem lehet – több hasonló megfogalmazás is akadt, s ez szerintem elgondolkodtató. Érdekes a tanulók álláspontja a családi életről. Sokan azt írták, hogy feltétlenül kell vele foglalkozni az osztályfőnöki órán, de elég magas volt azoknak a száma is, akik azt írták, hogy nem kívánják otthoni életüket a közösség előtt megtárgyalni. Ugyanígy elutasítják néhányan, hogy a többi tanárral való konfliktusukat az osztályfőnöki órán megbeszéljék, ezt a tanárok kibeszélésének érzik. Való igaz az, hogy e két téma esetében van nekünk is a legnagyobb tapintatra szükségünk; vehetjük ezt a gyerekek felől jövő figyelmeztetésnek is. Amit egyértelműen elutasít szinte minden osztály, az a politika. Unalmasnak, tőlük távolállónak tartják, és nem akarnak vele foglalkozni, amikor számukra fontosabb, az ő életüket érintő eseményről is beszélhetnének. (Zárójelben jegyzem meg, hogy véleményem szerint minden témáról lehet beszélni velük, csak a téma előkészítése, a megfelelő motiválás a fontos – de ez más konferencia anyaga lehetne.) Meg kell említenem, hogy a 7. évfolyamon sok tanuló ellenzi a közlekedési ismeretek szerintük túl sok órában történő feldolgozását, és több tanuló írta mindegyik évfolyamon: utáljuk a "prédikációt".

A kollégáim és a tanulók véleményét összegezve, saját tapasztalataimmal kiegészítve a következőket mondhatom: nem mondhatunk le arról (noha ez a lehetőség is felmerült, úgy tudom a székesfehérvári NAT konferencián), hogy osztályfőnökök legyünk, méghozzá a jelenleg érvényben lévő oktatási törvény szerint felelős vezetői legyünk osztályunknak. Ahogy a tanulók szükségét érzik annak, hogy valakihez jobban kötődjenek, úgy érzem, nekünk is szükséges az, hogy legyen egy saját kis csapatunk, akihez mi is jobban kötődünk. Ezért elszomorító számomra, hogy egyre több olyan főiskolással találkozom, akik nem érdeklődnek az osztályfőnöki munka iránt, sőt nyíltan hangoztatják, hogy ők csak szaktanárok akarnak lenni, nem fognak vállalni osztályfőnökséget. Jelenlegi helyzetünkben tudjuk, hogy ez az esetek többségében megoldhatatlan, de képzeljük el azt az osztályt, amelyik egy ilyen szemléletű osztályfőnököt kap.

Sajnos a főiskola nem motiválja kellőképpen a hallgatók pedagógiai érdeklődését, kevés a pedagógiai szakszeminárium, és a szaktárgyi követelmények hatalmas mennyisége mellett nem is igen marad a hallgatóknak idejük, energiájuk arra, hogy pedagógiai kérdésekkel foglalkozzanak. Nagyon kevés a gyakorlati idejük is arra, hogy valóban közel kerüljenek a tanulókhoz, betekintést nyerjenek az osztályfőnökök mindennapjaiba, amelyek azért – valljuk be – szép pillanatokkal is megajándékoznak minket. A magam részéről megpróbálom tanárjelöltjeimet több-kevesebb sikerrel bevonni osztályfőnöki munkámba, és örömmel látom, hogy a kezdetben gyakran vonakodók is egyre nagyobb érdeklődéssel fordulnak a tanulók felé. Ezen kívül minden év szeptember elején tartok egy kis beszélgetést kerületünk pályakezdő osztályfőnökeivel, ahol a legfontosabb teendőkről, feladatokról, kapcsolatteremtési lehetőségekről próbálok meg némi tájékoztatást adni, és a továbbiak során is figyelemmel kísérem munkájukat, rendszeresen biztosítom a konzultáció lehetőségét.

Beszámolómban nem kívántam vadonatúj téziseket felállítani, recepteket adni vagy csodálatosan új módszerekről beszámolni, mindössze szembesíteni kívántam Önöket a valóság egy szeletével. Úgy gondoltam, szükségünk van arra, hogy átgondoljuk tényleges és lehetséges feladatainkat, megismerjük kollégáink és tanulóink véleményét a mindennapokban folytatott, sokszor nehéz, de nagyon szép munkánkról.

Magyar-francia szakos tanár lévén engedjék meg, hogy mondanivalómat Rivarol, a XVIII. századi francia filozófus egy aforizmájával fejezzem be: "Ahhoz, hogy érzünk valamit ebben a világban, az szükséges, hogy megtegyünk, amit tennünk lehet, tennünk kell és tennünk illik."

VÖLGYI PÉTERNÉ REICH MÁRTA